

municatio cum infidelibus, præsertim in rebus sacris; non est autem dubium quin hæretici sub infidelibus comprehendantur. Imo de his præcipue scribit Paulus, ad Timoth. 2 epistol., cap. 2: *Profana et vaniloquia devota, multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit, ex quibus est Hymenæus et Philetus, qui a veritate exciderunt*, etc. Et ideo ad Titum 3, hæreticum hominem pertinacem devitandum esse monet, et 1 Corinthior. 6, et ad Romanos 16, gravissime monet declinare ab eis qui dissensiones et offendentia, præter doctrinam (ait) quam didicistis, faciunt. Nam per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium. Joannis item verba in epistol. 2 notanda sunt; cum enim de hæreticis dixisset: *Neque Ave eis dixerit*, subdit rationem: *Qui enim dicit eis Ave, communicat operibus eorum malignis*. Quocirca cum omnis communicatio cum hæreticis prohibita sit ab Apostolis propter periculum, illa tamen maxime et majori rigore, quæ est in operibus malignis, quæ nimirum faciunt quatenus hæretici sunt. Talia autem sunt illa de quibus nunc tractamus, et negari non potest quin Catholici cum illis convenientes in ecclesiis, ad similia conventicula peragenda, cum ipsis in eisdem operibus communicent. Quocirca, licet fortasse non omnia alia communicatio cum personis hæreticorum nondum declaratis excommunicatis sit sub rigoro præcepto prohibita, hæc peculiaris, quæ est in operibus malignis, et schismaticis (ut sic dicam), semper prohibita est. Dicit enim Paulus, 1 Corinthior. 10: *Nolo vos socios fieri demoniorum, non potestis calicem Domini bibere, et calicem demoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ demoniorum*. Et 2 Corinthior. 6: *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, id est, ut D. Thomas exponit, *nolite communicare in operibus infidelitatis cum infidelibus*. Nam, ut subjungit Apostolus: *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial, aut quæ pars fidei cum infidei?*

18. *Esse etiam Sanctis Patribus conformem. —Esse præceptum apostolicum prohibens talem communicationem.*—Hanc Scripturarum legem secuti sunt, nobisque tradiderunt Sancti Patres. Irenæus enim, lib. 3, cap. 3, sic ait: *Tantum Apostoli et eorum discipuli habuerunt timorem, ut ne verbo tenuis communicarent alicui eorum, qui adulteraverunt veritatem*; refertque Pauli testimonium, et vulgata exem-

pla Joannis Evangelistæ, et Polycarpi, et lib. 1, cap. 13: *Evsufflantes (ait) et anathematizantes, oportet alicubi et longe fugere ab eis*. In eadem sententiam Cyprianus, epistol. 55 ad Cornel., in fine: *Declinent (ait) de cætero fortiter et exilent dilectissimi fratres nostri verba, et eloquia eorum, quorum sermo ut cancer serpit, sicut Apostolus dicit*. Et infra: *Simus ab eis tam separati, quam sunt illi de Ecclesia profugi*. Et infra: *Hoc (inquit) Beatus Apostolus non tantum monet, sed etiam jubet, a talibus ut recedatur. Præcipimus (inquit) vobis in nomine Domini Jesu Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantiibus inordinate, et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis*. Est ergo hoc præceptum Apostolicum, teste Cypriano, et propriissime convenit in præsentem causam, nam conventus schismaticorum Angliæ inordinatissimi sunt, et novæ adinventiones humanæ a traditionibus Apostolorum alienæ; ergo ex Pauli præcepto talibus ritibus et conventiculis vir fidelis communicare non potest. Similia habet libro de Lapsis, in fine. Clarius vero et expressius eundem statum causæ attingens, epistol. 4 ad Plebem, contra eos qui Ecclesiam contra mores legitimos scindebant, ejusque ritus contemebant, inquit: *Deus unus est, et Christus unus, et una Ecclesia, et Cathedra una super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui, aut sacerdotium novum fieri præter unum sacerdotium, et unum altare non potest*. Et subdit paulo post: *Procul ab hujusmodi hominum contagione discedite, et sermones eorum velut cancer et pestem fugiendo, vitate, præmonente Domino, et dicente: Cæci sunt, et duces cæcorum*. Et infra: *Nemo (ait) filios Ecclesiæ de Ecclesia tollat, pereant sibi soli, qui perire voluerunt, extra Ecclesiam soli remaneant, qui ab Ecclesia recesserunt*. Et infra: *Vitate lupos, qui oves a pastore secernunt*. Quid clarius pro Anglicanis schismaticis dici poterat?

19. *Doctrina hæc miraculo confirmata fuit.*—Præterea D. Hilarius, cap. 10, in Matth., mystice interpretans verba illa Christi: *In viam gentium ne abieritis*, etc., inquit: *Non quod non etiam ad salutem gentium mitterentur, sed ut opere et vita gentilis ignorantia abstinerent. Et quod civitates Samaritanorum vetili sunt introire, ut Ecclesias hæreticorum non adeant, admonentur*. Augustinus, lib. Contra mendac., et lib. 2 Retract., cap. 62, ex professo docet non licere hæresim simulare, etiam propter ipsos hæreticos convertendos, sentitque semper illud esse perniciosum menda-

cium. Et epistol. 162, in principio, docet cavendum omnino esse a communicatione hæreticorum, præterquam in his quæ ad eorum conversionem ordinantur. Ergo maxime in his quæ ad religionem pertinent. Multaque extant antiquitatis monumenta, quibus constat Sanctos Patres a ritibus hæreticorum, maxime vero ab omni communicatione cum eis in sacris abhorruisse. Ideo enim prohibitum semper fuit ab eis communionem accipere, ut constat ex Decreto Julii Papæ, in cap. *Is qui acceperit*, 24, quæst. 5, cum similibus. Estque notandum exemplum quod refert Gregorius Turon., lib. 1 de Glor. Martyr., cap. 80, sacerdotem, scilicet, catholicum, seu Romanum (ut ipse loquitur), noluisse gustare cibos ab hæretico sacerdote benedictos, etiamsi ritum hæreticum in benedictione non exerceret, Deumque id factum miraculo comprobasse. Quanto ergo magis vitanda est in ipsis cæremoniis hæreticis communicatio? Unde etiam legimus, Gregorium, libro primo, epistol. 41 ad Leandrum, scripsisse omittendum fuisse aliquo tempore ritum baptizandi trina mersione, quia hæretici ad falsam significationem illo abutebantur.

20. *Refellitur duplex evasio. — Prima ratio probans eam communicationem esse illicitam.*—Sed hæc doctrina SS. Patrum generalis est, et posset quispiam eam eludere, vel illam non de rigoro præcepto, sed de monitione ratione periculi interpretando, vel eadem ad ordinarium et voluntarium usum, non ad coactum sine ingenti periculo inevitabilem limitando. Verumtamen neutra evasio locum habet in verbis Augustini, serm. 6 de Verbis Dom., ubi tractans illud Roman. 13: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*, interrogat: *Sed quid si illud jubeat quod non debeas facere?* Et respondet: *Hic sane contemne potestatem, timendo potestatem*. Quod exemplo declarans, infra subdit: *Si imperator jubet: Esto mihi in obsequium, recte; sed non in idolo. In idolo prohibet major potestas. Da veniam, tu carcerem, ille gehennam minatur*. Deinde ex allegatis sententiis Sanctorum utraque evasio, si verba singula ponderentur, et omnia inter se conferantur, facile posset refutari; efficacius autem id fiet, rationes hujus veritatis explicando, et occasione illarum magis testimonia Patrum urgendo et locupletando. Prima ergo ratio sit, quia illa communicatio cum hæreticis, de qua quæstio movetur, fieri non potest nisi profitendo novam hæreticorum religionem, vel potius superstitionem, aut saltem illam simulando; utrumque

autem est intrinsece malum, et contra præceptum confitendi veram fidem et honorandi Christum, veramque ipsius religionem; ergo propter nullum humanum timorem licita est talis communicatio. Consequentia evidens est ex dictis. Antecedens vero quoad utramque partem sic ostenditur. Nam illi, qui cum hæreticis ad ecclesias conveniunt, duobus modis possunt ibi assistere. Primo, animo colendi Deum illis ritibus et cæremoniis, seu intentione exercendi illos ritus tanquam licitos et religiosos; et hoc est formaliter ac vere, falsam religionem profiteri: sicut qui adorat idolum cum vera intentione cultus, vere idololatriam proficitur, et qui nunc exerceret ritus judaicos intentione cultus, vere esset professor sectæ Judæorum. Unde necesse est ut qui sic proficitur falsam religionem, abneget veram, et consequenter etiam fidem, in qua fundatur. Neque in hoc esse potest dubium, neque Catholici intendunt hoc modo ritibus hæreticorum interesse.

21. Alio ergo modo potest hoc fieri sine intentione cultus vel religionis, sed solum cujusdam coactæ obedientiæ politicæ quoad externam corporis præsentiam, cum proposito ibi secrete colendi Deum ritu catholico. At in hoc ipso necessario includitur simulata professio schismatis, et communicatio exterior cum hæreticis in suis ritibus, quia juxta communem et receptum usum illius gentis et loci hoc significatur per illas externas actiones, et ad hunc finem fit ille conventus et communis convocatio. Talis autem simulatio semper est mala, ut late probat Augustinus, dicto lib. Contra mendac., et in variis epistolis de Cessatione legalium ad Hieron., et cum illo probavi in lib. 9 de Legib., capit. 17. Et breviter ostenditur, primo, ex Paul., 1 ad Cor. 10: *Non potestis calicem Domini bibere, et calicem demoniorum*, id est, superstitionis gentilis et idololatriæ, *non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ demoniorum*, utique idolytha manducando, etiam sine intentione cultus et adorationis idoli, ut verba sequentia declarant, quæ paulo post expendemus. Et ita intellexerunt locum illum Patres reprehendentes graviter esum idolythorum, quando exterius fit per modum actus religiosi, et tanquam usus cibi sacri. Ut videre licet in Cypriano, dicto libro de Lapsis, et in multis epistolis, in quibus omnem externam significationem communicandi vel consentiendi ritibus infidelium, gravissime condemnat, præsertim epistol. 31 et 52, cujus aliqua verba infra refe-

ram. Idem late Tertullianus, lib. de Spectac., cap. 13: *Idololatria (inquit) abstinemus, nec minus templa quam monumenta despiciamus, non sacrificamus, nec de sacrificio edimus.* Et infra: *Oculos et aures ab idolothylis abstinemus;* et lib. de Idolol., capit. 13: *Hoc loco (inquit) retractari oportet de festis diebus (utique infidelium), et aliis extraordinariis solemnitatibus, quas interdum lascivia, interdum timiditate nostra subscribimus, adversus fidei disciplinam communicantes nationibus in idolis rebus.* Et subjungit quæstionem, *An cum ipsis nationibus communicare in his servus Dei debeat, sive habitu, sive victu, etc., utique quatenus fiunt religionis causa, et respondet: Ad hæc nihil communionis est lumini et tenebris, vitæ et morti.* Quam doctrinam late etiam tradit Origenes, lib. 8 contra Cels., parum a princ. Est etiam de hoc insignis locus Chrysostomi, in Imperfecto, cujus verba statim referam. Ratio autem propria est, quia omnis communicatio in his superstitiosis ritibus, etiam si ficta intentione fiat, est quædam superstitionis participatio. Unde sicut exterior idololatria, etiam ficto animo facta, malitiam idololatriæ participat, ita etiam omnis superstitionis exterior, etiam simulata, malitiam superstitionis induit.

22. *Confirmatio hujus doctrinæ.—Ratio D. Augustini amplius declaratur.*—Confirmatur hæc ratio, quia exterior professio simulata talis schismatis est quædam ejus approbatio, et contestatio, quod sit religiosa et ex vera fide; at hoc intrinsece malum est, etiamsi interior non credatur neque intendatur, quia est exterius confiteri falsam religionem. Neque enim a talibus factis, et in tali materia, scilicet, religionis et cultus, potest separari significatio, quia exteriores actus, vestes, vel aliæ cæremoniæ non sumuntur ad cultum, nisi propter aliquam significationem; ergo qui illis exterius utitur per modum religiosi cultus, exterius saltem approbat illum ritum colendi Deum. At hoc intrinsece malum est, nam verbis approbare, vel confiteri talem ritum esse religiosum, malum, et contra fidem ac religionem est; ergo et factis idem probare est æque pravum, quæ est potissima ratio Augustini citatis locis. Quæ inde amplius declaratur, quia hæc simulatio falsæ religionis est quædam negatio exterior fidei; hæc autem semper est mala, ut in principio posuimus; ergo et illa simulatio. Major constat, quia illa simulatio est approbatio religionis superstitionis, et consequenter est confessio falsæ fi-

dei, a qua illa superstitionis procedit; affirmatio autem erroris est negatio veritatis; ergo illa simulatio est negatio Catholice fidei, quæ hæresi contraria est. Denique cum religio vera tantum sit una, qui exterius unam approbat, omnem contrariam reprobatur; ergo qui approbat exterius ritus hæreticos, eo ipso eodem modo catholicam religionem abnegat, et ita deficit contrarie in confessione fidei. Unde in hac etiam ratione talis simulatio est valde contraria honori Christianæ religionis; nam cedit in contemptum ejus, cum exterius negatur et reproberetur, et contraria in animis inimicorum ejus firmetur, ut paulo postea dicemus. Ex quibus tandem concluditur, nunquam esse licitam talem simulationem, etiam propter vitandam mortem, tum quia abnegatio fidei externa et simulata nunquam licet propter vitandum quodlibet malum; tum etiam quia maxime tenetur homo servare præceptum, etiam positivum et humanum, non obstante periculo violentæ mortis, quando ejus transgressio in contemptum religionis extorquetur, ut dixi in l. 3 de Legib., c. 30.

23. *Altera ratio qua posita doctrina explicatur.*—Alio modo possumus vim hujus obligationis explicare, quia in illo articulo cum coguntur fideles, legibus iniquis, sacris hæreticorum interesse, obligat specialiter præceptum affirmativum confitendi fidem catholicam, resistendo talibus legibus; ac proinde qui exterius dissimulant et obediunt, etiam si id faciant ficto animo, in confessione fidei deficiunt, ac subinde inter lapsos in persecutione fidei computandi sunt. Doctrinam hanc sumo ex Cypriano, in locis allegatis, præsertim ex epistol. 31, quæ est clericorum Romæ existentium ad ipsum, ubi, cum dixissent non solum defecisse in fide, qui exterius idolis sacrificaverant, vel idolothyta manducaverant, sed etiam qui libellos quosdam submissionis, vel præsentis obtulerant, vel absentes miserant, subdunt verba notanda: *Non est immunis a scelere, qui vult videri propositis adversus Evangelium, vel edictis, vel legibus satisfacisse; nam hoc ipso jam paruit, quod videri paruisse se voluit.* Et infra vehementius Anglos pungit, tam schismaticos, quam in fidei constantia debiles, dicens: *Absit ab Ecclesia Romana vigorem suum tam profana facilitate dimittere, et nervos severitatis, eversa fidei majestate, dissolvere.* Et consonant verba ejusdem Cypriani, lib. de Lapsis dicentis: *Nec sibi, quominus agant penitentiam, blandiantur, qui etsi nefandis sacrificiis manus non conta-*

minaverunt, libellis tamen conscientias polluerunt. Et illa professio denegantis, contestatio est Christiani quod fuerat abnuntians, fecisse se dixit, quidquid aliud faciendo commisit. Cumque scriptum sit: Non potestis duobus dominis servire, servituri sæculari domino, obtemperavit ejus edicto, magisque obedivit humano imperio, quam Deo.

24. *Eleazari exemplum.*—Eandem doctrinam sumo ex Chrysostomo, hom. 25 in Matth., in Imperf., ubi prius ostendit necessitatem confitendi fidem, et inter alia dicit: *Si tibi tantum Deus cor creasset, sufficeret tibi fides cordis; nunc autem os tibi creavit Deus, ut corde credas et ore confitearis.* Et adjungit: *Non tantum ore, sed etiam quinque sensibus carnalibus; si autem vel unus sensus minus fuerit, non est perfecta confessio.* Declarans autem occasionem necessariam talis confessionis, addit verba sequentia, quæ quia veritatem hanc multis modis confirmant, et ad solvenda argumenta lucem afferunt, integre illa referam: *Ergo (inquit) si quis tibi dicat: Non manduces idolothytum, sed aspice tantum ad idola, quomodo speciosa sunt; si aspexeris provocatus, oculis tuis negasti Christum. Non quia aspicere idola aliquid sit, sed quia incitatus aspicias, peccas. Si tamen non aspexeris, oculis tuis confessus es Christum. Ideo scriptum est: Averte oculos meos ne videant vanitatem. Si vero dixerit tibi: Nolo ut aspicias idola, sed tantum ausculta, quomodo ille gentilis blasphemavit Christum, ut glorificet Deos. Si auscultaveris, auribus tuis Christum negasti. Si dixerit tibi: Nolo ut audias blasphemiam Christi, sed ecce quomodo incensum diis offertur, tantum sta, et accipe odorem incensi illius; si odoratus fueris, odoratu tuo Christum offensus es. Item si dixerit tibi: Non manduca carnem dentibus tuis, tantum finge te de immolato manducare; si simulaveris, sic gustu tuo Christum negasti. Si autem nolueris fingere, Christum confessus es, sicut Eleazarus, in libro Machabæorum, qui carnes vervecinas sub specie porcine noluit manducare. Si dixerit: Nolo fingas te de immolato manducare, sed tantum tange idolum manu tua, aut tene thuribulum, si tetigeris aut tenueris, tactu tuo Christum negasti. Si autem nolueris, tactu tuo Christum confessus es, sicut scriptum est: Si est iniquitas in manibus meis. Omnia enim membra animæ vel corporis tui non solum tibi ad usum Deus creavit, sed sibi ad gloriam.*

¹ Psal. 118.

25. *Præceptum confitendi fidem in eo articulo cur obliget.*—Ratione autem ostendi potest dicta propositio assumpta, nimirum in eo articulo obligare affirmativum præceptum confessionis fidei, quia tunc maxime seu pro tunc obligat hoc præceptum, quando fidelis a tyranno infideli seu hæretico, vel quocumque publico fidei persecutore de sua fide interrogatur, ut, an Christianus sit, vel an Romano Pontifici obediat; vel, si interrogetur an sectam vel ritum colendi Deum alienum ab Ecclesia Catholica, seu Romana, licitum vel sanctum esse credat; in his enim casibus tenetur fidelis non solum non negare aperte fidem catholicam, aut non confiteri falsam, sed etiam non tergiversari, aut dissimulare, seu tacere, sed aperte fidem et religionem catholicam confiteri; sed in eo casu, in quo per edictum coguntur fideles adire templa hæreticorum, et eorum ritibus interesse, per potestatem publicam virtute interrogantur an probent illos ritus, necne, vel an catholicam religionem profiteantur; ergo tenentur fideles confiteri veritatem, non parendo talibus edictis, nam illa recusatio est quædam fidei confessio, ad quam obligat tunc præceptum. Major propositio communis est Theologorum, cum D. Thoma 2, 2, quæst. 3, articulo 2, ubi Cajetanus et omnes moderni expositores non solum consentiunt, sed etiam tanquam certum dogma illud tradunt. Nam, licet aliqua controversia sit an quælibet interrogatio sufficiat (quæ ad præsens non refert), tamen cum interrogatio est a publica potestate, nullum est dubium de obligatione confitendi fidem, quia tunc maxime imminet necessitas honorandi Deum et Christianam religionem, et ideo qui tunc tergiversatur, subtrahit Deo debitum honorem, et vere Christum erubescit. De quo ita scribit Cyprianus, in citato libro de Lapsis: *Christus in præceptis suis dicit: Qui confusus me fuerit coram hominibus, confundetur eum Filius hominis; et Christianum se putat, qui Christianus esse confunditur, aut veretur? quomodo potest esse cum Christo, qui ad Christum pertinere aut erubescit aut metuit?*

26. *Hoc supponit et docet aperte Navar., cons. 10, de hæret., n. 10.—S. Ermenegildi exemplum.*—Quod autem in casu de quo tractamus, Catholici interrogentur per publicam potestatem, tum de sua religione et fide, tum etiam an probent vel recuset Protestantium superstitionem, ex ipso facto manifestatur. Ideo enim sub gravissimis poenis coguntur eorum ecclesias adire, etc., ut ostendant an